

НОРМАТИВНІ ТА ЦІННІСНІ КРИТЕРІЇ ПІЗНАННЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Розглянуто нормативні та ціннісні критерії пізнання закономірностей глобального економічного розвитку, розкрито суперечності, які визначають особливості, риси та властивості глобального економічного розвитку.

Рассмотрены нормативные и ценностные критерии познания закономерностей экономического развития, раскрыты противоречия, определяющие особенности, черты и свойства глобального экономического развития.

The standard and value criterions of cognition the trends of global economic development are discussed, the contradictions determining the peculiarities, characteristics and features of global economic development are exposed.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Глобальний економічний розвиток породжує широку гаму внутрішніх інтересів та мотивацій особистості, стимулює її саморозвиток. Отже, для віднесення тих чи інших інтересів до сфери життєдіяльності особистості важлива не тільки градація цих інтересів як об'єктивного процесу, а й розкриття особистісних цінностей та мотиваційного тла глобального економічного розвитку в життєвому світі особистості.

Звичайно, наявність цінностей є виявом небайдужості людини у ставленні до оточення, яка виникає із значущості різних боків та аспектів навколишнього світу для її життя. Особистість починає узгоджувати й будувати свої взаємини з іншими суб'єктами, спрямовувати зусилля на самовдосконалення відповідно до своїх ціннісних орієнтацій, власних переконань та поглядів, що є виявом її економічних потреб у самореалізації та саморозвитку, а саме: у пізнанні світу, себе, сенсу життя. Цей процес може бути інтерпретований як різновид творчості, оскільки він є індивідуальним шляхом пізнання людиною своєї істинної природи, відкриття власних можливостей розвитку та їх реалізації у процесі соціалізації.

Предмет, засоби, суб'єкт, продукт праці виступають вже не у формі предметно-натурального буття людини, а як специфічні форми фіксації відношення людей одного до одного і до навколишнього світу, як альтернатива розвитку соціальної дійсності.

Наукові дослідження закономірностей соціалізації економічних систем здійснені, зокрема, у працях Дж. К. Гелбрейта, Ф. Енгельса,

К. Маркса, В. Ойкена, М. Фрідмена, Ф. Хайєка, Дж. М. Кейнса, В. Паретто, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, а також у наукових розробках А. Гриценка, С. Валентея, С. Глаз'єва, С. Мочерного, А. Чухно та інших вчених.

Останнім часом дедалі більшого значення набуває напрям досліджень, в рамках якого глобальний економічний розвиток постає як предмет управлінської діяльності. Це створює необхідні передумови для переходу до особливо актуального, політекономічного розгляду онтологічних характеристик глобального економічного розвитку, дає змогу поглибити його розуміння, перейти від власне технологічних його параметрів до соціально-економічних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях, присвячених вивченню глобального економічного розвитку, важливе місце посідають проблеми інноваційного розвитку інтегрованих корпоративних структур. При цьому особливе місце посідають проблемні дослідження, спрямовані на аналіз корпоративного глобалізму [1; 2] трансформації критеріїв оцінки міжнародної конкурентоспроможності [3; 4], формування комплексного механізму управлінською діяльністю суб'єктів господарювання в умовах глобалізації [5; 6]. Головним напрямом дослідження глобального економічного розвитку є проблема логіки оновлення методології аналізу економічної глобалізації [7; 8]. Саме різноманітність спонукальних мотивів економічної поведінки суб'єктів господарювання з урахуванням індивідуальності окремої особистості, визначає зміст, мету та суперечливість глобального економічного розвитку.

Мета та завдання статті. Метою статті є дослідження нормативних та ціннісних критеріїв пізнання закономірностей глобального економічного розвитку у світлі його потенціальних можливостей. Досягнення поставленої мети пов'язано з дослідженням тривалих тенденцій глобального економічного розвитку та суперечностей, які визначають його особливості, риси та властивості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характерною рисою сучасного періоду глобального економічного розвитку є зміна домінуючих видів людської діяльності. Відбувається значне порушення економічних взаємозв'язків між суб'єктами життєдіяльності суспільства. Людське життя, життєдіяльність як багатогранний, динамічний процес охоплює вікові й соціальні зміни особистості, її психологічні та моральні колізії (від лат. collision – зіткнення протилежних інтересів). Але в усій своїй багатовимірності цей рух не є хаотичним, він є усвідомленим, зорганізовуваним самою особистістю в межах її життєвого шляху [9, с.194].

На початку XXI століття суб'єкти суспільної діяльності та економічні агенти все частіше стикаються з ситуацією, коли змінюється система цінностей суспільства, його соціальний розподіл, а причина тому – зміна місця і ролі знання в сучасному господарстві: знання набуває значення засобу досягнення соціальних і економічних результатів. Роль знання в економічному розвитку зростає, випереджуючи значимість засобів виробництва і природних ресурсів. Так, за оцінкою Світового банку, фізичний капітал у сучасній економіці формує 16% загального обсягу багатства кожної країни, природний – 20, а людський капітал – 70%. У таких країнах, як Японія і Німеччина, частка людського капіталу становить до 80% національного багатства. На сьогодні цінності створюються за рахунок підвищення продуктивності та використання нововведень, тобто застосування знання на практиці. Економічне зростання дедалі більш залежить від здатності отримувати нові знання і застосовувати їх в усіх сферах життя [10, с. 37].

У рейтингу Всесвітнього економічного форуму 2007 р. фігурує 131 країна світу. До першої десятки входять США, Швейцарія, Данія, Швеція, Німеччина, Фінляндія, Сінгапур, Японія, Великобританія і Нідерланди. Високий рівень конкурентоспроможності економіки США забезпечують ефективність національних ринків, конкурентоспроможність компаній, вражаюча здатність до технологічних інновацій, що базується на першокласній системі університетів і дослідних центрів. Серед країн СНД найвище (58-ме) місце посіла Росія.

Україна у рейтингу глобальної конкурентоспроможності перебуває на 73-й позиції, поступаючись таким країнам, як Литва (38-е місце), Латвія (45), Угорщина (47), Польща (51), Хорватія (57), Росія (58), Казахстан (61), Узбекистан (62), Азербайджан (66), В'єтнам (68), Бразилія (72). Грузія посідає 90-те місце, Вірменія – 93, Молдова – 97-ме. Серед країн, які розвиваються, лідирують Китай та Індія – відповідно 34-те і 48-ме місця. Останнє, 131-ше місце в рейтингу посідає Чад.

Перелік конкурентних переваг економіки України досить короткий – він містить лише 18 пунктів. Ось деякі з них: якість залізничної інфраструктури (31 місце), державний борг (17), якість початкової освіти (49), доступ до вищої освіти (17), якість математичної і природничо-наукової освіти (44), якість освітньої системи (47), практика наймання і звільнення (16), витрати на звільнення персоналу (17), відношення продуктивності праці до заробітної платні (26), контроль за міжнародною дистрибуцією (46), здатність до інновацій (40).

Проблемні для України аспекти – середня тривалість життя (89-те місце), естетична поведінка компаній (128-ме місце), захист прав власності (118), прозорість ухвалення урядових рішень (119), дієвість

аудиторських і бухгалтерських стандартів (118), ефективність використання державного бюджету (111), захист прав інтелектуальної власності (108), тягар державного регулювання (104), ефективність корпоративного управління (101), торговельні бар'єри (123), податковий тягар (123), обмеження на рух капіталу (102), ефективність антимонопольної політики (98), якість автомобільних доріг (116), якість авіаційної інфраструктури (116) [11, с.11].

Доволі низьким лишається рівень життя переважної більшості населення країни, соціальна структура наближена радше до латиноамериканських або африканських, ніж до європейських взірців (високий рівень розшарування, масштабна бідність з ознаками успадкованої, зокрема серед працюючих, відсутність потужного середнього класу) [12, с.120].

Система нормативних критеріїв пізнання закономірностей глобального економічного розвитку охоплює всі елементи виробничого процесу, є основою для розробки та організації виробничого-господарської діяльності суб'єктів [13, с.594]. Отже, ця система повинна стосуватися розробки нормативних критеріїв пізнання закономірностей глобального економічного розвитку, а саме таких, як: витрати живої праці, використання предметів праці, організація виробничих процесів, якість продукції та послуг, фінанси суб'єктів господарювання.

У трансформаційних процесах переплітаються численні тенденції, часто протилежно спрямовані. Внаслідок цього виникають нові відносини, які «накладаються» на вже існуючі та сприяють збагаченню природи економічної системи. Причому, тривалість та розмитість змін, співіснування та інтеграція нових форм з попередніми дають можливість позначати якісні перетворення системи лише після їх остаточного здійснення. Об'єкти їх дослідження характеризуються історичною незавершеністю [14, с.31].

Виявляється це, – вважають О. Яременко і О. Панкратова [15, с.60-61] в розподілі невизначеностей у часі: час існування суб'єктів менший, аніж час існування системи загалом. У цьому, є своя визначеність – суб'єкт обов'язково загине. Загибель окремого суб'єкта є законом життя системи. Інституційні основи життєдіяльності суб'єктів не просто містять механізм самознищення, вони його і допускають і передбачають. Виявляється це як повнота і недосконалість інститутів. «Ідеальний» інституційний механізм і має бути таким.

З іншого боку, система спочатку має створити суб'єкти через зняття своєї невизначеності шляхом структуризації та інституціоналізації активності. Система відчуває від себе сутність, ділить її зі своїм

іншим – суб’єктом. Суб’єкт – це елемент системи, який спочатку не має стосовно неї цілісності та повноти. Пошук цього, рух до цього – активність суб’єкта, його доцільна діяльність, в якій він відновлює втрачену цілісність із системою і знаходить внутрішню повноту ціннісних критеріїв пізнання закономірностей глобального економічного розвитку (табл.).

Таблиця – Закономірності глобального економічного розвитку

Тривалі тенденції глобального економічного розвитку	Суперечності, які визначають особливості, риси та властивості глобального економічного розвитку
1	2
1) посилення відкритості національних економік, взаємозалежності суб’єктів господарювання прискорення науково-технічного прогресу, формування глобальної інформаційної інфраструктури та глобальних продуктивних сил	1) небезпека глобальних фінансових криз, підрив суверенітету країн з невисоким рівнем розвитку з причин боргової та іншої фінансової залежності тощо, уніфікація форм і методів управління, поступово втрачається вплив держави на процеси формування рівнів і динаміки оплати праці в економіці в цілому
2) розширення меж діяльності міжнародних фінансових інститутів, міжнародної фінансової інтеграції, інтенсифікація розвитку фінансових інновацій, забезпечення управління фінансами на національному і наднаціональному рівнях	2) посилення розриву між економічними суб’єктами, орієнтованими на міжнародні ринки, і тими, що залишилися працювати лише на внутрішньому ринку
3) поширення інтеграційних корпоративних утворень в національній економіці, поширення корпоративної культури, розвиток наукомістких галузей, розширення можливостей впливу глобалізації на національну економіку, рівень та якість життя населення, рівень самореалізації особистості	3) ослаблення зв’язків між інвесторами і позичальниками, відрив фінансових потоків від реальних потреб економіки, посилення однопольності світу, обмеження національного суверенітету, забезпечення управління фінансами на національному і наднаціональному рівнях

Продовження табл.

1	2
4) підвищення купівельної спроможності суб'єктів господарювання на основі зростання продуктивності праці, стратегічний підхід до здійснення зовнішньоекономічної діяльності, застосування системи адресних податкових пільг, спрямованих на нарощування обсягу витрат на науку, пільгове кредитування науково-технічних розробок та пільгове фінансування суб'єктів, що здійснюють інноваційно-інвестиційну діяльність	4) знецінення заощаджень, погіршення структури доходів суб'єктів господарювання окремих країн
5) створення єдиного світового правового поля, світових органів економічного і політичного управління, взаємозв'язок фаз відтворення життєдіяльності суспільства – власне виробництва, розподілу обміну і споживання продукту, формування системи глобальних виробничих відносин	5) поширення бідності, непереборні перешкоди для впровадження повномасштабної системи соціального страхування, орієнтація системи соціального захисту переважно на уразливі верстви населення, зростання невизначеності та ризику господарської діяльності

Саме соціально-економічний аналіз цих закономірностей глобального економічного розвитку розкриває матеріальні корені, економічні детермінанти будь-якої діяльності суб'єкта господарювання, залежність в кінцевому підсумку економічної життєдіяльності людей від умов їхнього матеріального, соціального та духовного життя та самореалізації особистістю власного соціального потенціалу, її сутнісних сил. Проте соціальний потенціал глобального економічного розвитку виявляється у ствердженні людиною у своїй життєдіяльності цінностей, які постають як мета життєтворчості усвідомлення навколишнього світу та свого власного місця в ньому на підставі власності, професіоналізму та інновацій.

Висновки. Пріоритетним напрямом сучасного глобального економічного розвитку є формування соціальної безпеки людини і суспільства, створення умов для розвитку соціуму в цілому як унікальної цілісної системи, що має суто людську можливість для самоактуалізації. Соціально-економічні дослідження якісної трансформації глобаль-

ного економічного розвитку свідчать про кризу ціннісних трудових орієнтацій. Саме тому повноцінним джерелом задоволення основних потреб суб'єктів господарювання має бути їхня розумова енергія.

Виходячи з цього, необхідно дослідження методологічних підходів до аналізу умов ефективного розподілу економічних ресурсів між суб'єктами господарювання та визначення їхніх стратегічних конкурентних переваг. Проте, закономірності глобального економічного розвитку обумовлюють відносно стійку систему спрямованості інтересів, потреб особистості, націлену на процес інтеріоризації нормативних та ціннісних критеріїв пізнання цього процесу.

Список літератури

1. Старостіна, А. Суперечливі шляхи економічної глобалізації [Текст] / А. Старостіна, О. Каніщенко // Економіка України. – 2008. – № 5. – С. 58–65.
2. Приймак, В. Генеза економічної парадигми людського розвитку [Текст] / В. Приймак, І. Ткач // Україна : аспекти праці. Науково-економічний та суспільно-політичний журнал. – 2008. – № 3. – С. 28–34.
3. Глобальний конкурентний простір [Текст] : монографія / О. Г. Білорус [та ін.] ; кер. авт. колективу і наук. ред. О. Г. Білорус. – К. : КНЕУ, 2007. – 680 с.
4. Иванов, Н. Глобализация и общество : проблемы управления [Текст] / Н. Иванов // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – №4. – С. 3–15.
5. Гражевська, Н. Відображення трансформаційних процесів у системі категорій соціально-економічної динаміки [Текст] / Н. Гражевська // Економічна теорія. Науковий журнал. – 2007. – № 4. – С. 19–29.
6. Грицаєнко, І. Економічний прагматизм як домінанта інвестиційної політики України в інтеграційних процесах [Текст] / І. Грицаєнко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 2. – С. 4–13.
7. Павленко, Ю. Ієрархічні та мережеві структури в суспільно-економічній історії людства [Текст] / Ю. Павленко // Економічна теорія. – 2007. – № 1. – С. 13–35.
8. Гальчинський, А. Методологія аналізу економічної глобалізації: логіка оновлення [Текст] / А. Гальчинський // Економіка України. – 2009. – № 1. – С. 4–18.
9. Ануфрієва, Р. Інтереси в структурі життєдіяльності осіб [Текст] / Р. Ануфрієва // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 2. – С. 193–195.
10. Федулова, Л. Концептуальні засади економіки знань [Текст] / Л. Федулова // Економічна теорія. – 2008. – № 2. – С. 37–59.
11. Шнипко, О. Україна перед викликами глобального конкурентного простору [Текст] / О. Шнипко // Вісник Національного банку України – 2008. – № 10. – С. 8–14.
12. Лібанова, Е. Ціннісні орієнтації та соціальні реалії українського суспільства / Е. Лібанова // Економіка України. – 2008. – № 10. – С. 120–135.

13. Економічна енциклопедія [Текст]. У 3-х т. Т. 2. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.] – К. : Академія, 2001. – 848 с.

14. Черепіна, О. Дивергентно-конвергентні процеси у розвитку перехідних економік [Текст] / О. Черепіна // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 2 (32). – С. 27–35.

15. Яременко О. Інститути й економічна свобода господарювальних суб'єктів [Текст] / О. Яременко, О. Панкратова // Економічна теорія. – 2007. – № 3. – С. 56–71.

Отримано 15.03.2009. ХДУХТ, Харків.

© Д.Г. Кучерук, 2009.

УДК 334.012.4 + 336

В.І. Успенко, канд. техн. наук, проф. (ХДТУБА, Харків)

Д.В. Гунько, студ. (ХДТУБА, Харків)

ОРГАНІЗАЦІЯ МЕРЕЖЕВИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Аналізується можливість та доцільність створення фінансового кластера на території України. Надається особлива увага характеристиці фінансового кластера як складової інтеграційної політики України до Європейського Союзу. Розглядаються можливості та загрози, які можуть виникнути внаслідок кластеризації фінансових установ.

Анализируется возможность и целесообразность создания финансового кластера на территории Украины. Особенное внимание уделяется характеристике финансового кластера как составляющей интеграционной политики Украины в Европейский Союз. Рассматриваются возможности и угрозы, которые могут возникнуть впоследствии кластеризации финансовых учреждений.

The opportunity of creation the financial cluster in Ukraine is analyzed. The special attention is paid to the description of the financial cluster as the important component of the integral politics of Ukraine to the European Union. The abilities and threatenings that would arise afterwards the clustering of the financial organizations are considered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Обґрунтування доцільності створення та функціонування таких прогресивних об'єднань як фінансові кластери в Україні є дуже актуальним та своєчасним особливо в тій ситуації, яка складається нині в Україні. Створення об'єднань такого типу повинно стати важливим кроком нашої країни на шляху європейської інтеграції.